

OPONENTSKÝ POSUDOK HABILITAČNEJ PRÁCE

Habilitantka:

PhDr. PaedDr. MARTA ZAŤKOVÁ, PhD.

Názov habilitačnej práce:

Štruktúra neverbálneho intelektu u detí s vybranou neurovývinovou poruchou

Oponentka:

doc. PaedDr. PETRA LAJČIAKOVÁ, PhD., Katedra psychológie, FF KU v Ružomberku

Aktuálnosť a vhodnosť témy habilitačnej práce

Habilitačná práca popisuje jednotlivé súvislosti kognitívneho vývinu spracovávaní informácií u detí s neurovývinovou poruchou vo vzájomných multifaktorových súvislostiach. Predstavuje ucelenú štúdiu o kognitívnom vývine a kognitívnom výkone 3 až 6-ročných detí s diagnostikovaným neurovývinovým ochorením. Prezentuje tému výskumne aktuálnu a pre (poradensko-pedagogickú, liečebno-psychologickú) prax žiadanú a vítanú, aj vzhľadom na skutočnosť, ktorú potvrdzuje samotná autorka, že vyšetrenia súčasných detí poukazujú na výrazný nárast neurovývinových porúch.

Kvalitných publikácií orientovaných na skúmanú problematiku je v našom domácom prostredí stále nedostatok, čím sa táto habilitačná práca stáva prínosnou pre ďalšie poznanie v uvedenej téme, vrátane prínosu vedeckých poznatkov na poli psychologickéj intervencie. Práca je založená na objektívnom výskumnom spracovaní autorky habilitačnej práce, na základe ktorého možno vyvodzovať platné závery. Benefit práce zintenzívňuje predovšetkým jej empirické spracovanie modelov predikcie nerovnomerného kognitívneho výkonu detí s neurovývinovou poruchou v oblasti neverbálnych schopností v závislosti od definovaných fyziologických, biologických a sociokultúrnych vplyvov.

Kvalitné výskumy vytvárajú nutný predpoklad pre zámernú stimuláciu a intervenciu do kognitívneho vývinu detí s potenciálom k zmene a modifikácii dysfluencií vo vývine. I z tohto hľadiska možno konštatovať, že habilitačná práca je užitočná a prínosná. Jej tému považujem za časovo dôležitú a prepojenie spracovaných teoretických východísk s empirickým sledovaním špecifických typov neurovývinových porúch vnímam jednak ako adekvátne a jednak ako perspektívne a žiaduce.

Ciele práce a ich naplnenie

Ťažisko práce spočívalo v empirickej analýze kognitívneho vývinu detí prostredníctvom kognitívneho výkonu meraného testom neverbálneho intelektu. Cieľom bola predikcia neverbálneho intelektu a individuálne i vo vzájomnej kombinácii boli explorované rizikové faktory biologickej, fyziologickej a sociálno-kultúrnej povahy v interakcii k predikčnej hypotéze o nerovnomernom kognitívnom výkone a neverbálnom intelektu. Následne bol testovaný klinický predpoklad o špecifických kognitívnych profiloch detí s neurovývinovým ochorením. K spracovaniu boli využité kvalitné primárne zdroje získané výskumným šetrením habilitantky, výsledky výskumu boli štatisticky overené a sú relevantné vzhľadom k definovaným cieľom. Možno konštatovať, že stanovený cieľ bol naplnený.

Dosiahnuté výsledky, postup riešenia problému

Autorka habilitačnej práce poňala jej spracovanie koncepčne, pričom koncept práce vychádza z kvalitne spracovaných teoretických východísk v prvých piatich kapitolách. Najskôr sú v prvej kapitole

ponúknuté všeobecné charakteristiky neurovývinových porúch prostredníctvom organickej etiológie cez teoretické a výskumné vymedzenie myslenia a funkčnej a anatomickej interakcie špecifických mozgových oblastí. Následne je zmysluplne zaradená druhá kapitola o psychologickom vyšetrení dieťaťa s diagnostikovanou neurovývinovou poruchou s dôrazom kladeným na osobitosti psychologickéj diagnostiky. Poruchy reči, jazyka a komunikácie s deskripciou kognitívneho výkonu prostredníctvom neverbálneho intelektu rozoberá v poradí tretia kapitola, na ktorú nadväzuje ďalšia s popisom ďalšej neurovývinovej poruchy ADHD/ADD. Tieto charakteristiky a symptomatologické špecifiká porúch uzatvára piata kapitola orientovaná na poslednú neurovývinovú poruchu, a to poruchy pervazívneho spektra, na ktoré je nazerané z diagnostického uhla i cez prizmu neverbálneho intelektu.

Teoretické východiská odzrkadľujú doterajší stav riešenia skúmanej problematiky a v podaní habilitantky sú dôkazom jej systematického a vysoko odborného prístupu.

V šiestej kapitole autorka predkladá prehľadné výskumné spracovanie modelov predikcie nerovnomerného kognitívneho výkonu detí s neurovývinovou poruchou, pričom na základe testovania konštatuje, že porucha narušenej komunikačnej spôsobilosti štatisticky významne predikuje nerovnomerný kognitívny výkon na rozdiel od ADHD/ADD a PAS, ktoré ho nepredpokladajú.

Následne autorka u detí s neurovývinovou poruchou v závislosti od biologických, fyziologických a sociokultúrnych determinantov overovala model predikcie neverbálneho intelektu meraného metódou SON-R 2½-7. Ako štatisticky významné odhalila štyri faktory – vyhranená lateralita, vyššia pôrodná hmotnosť, akcelerovaný motorický vývin a vyššie vzdelanie matky – v kombinácii psychologicky významne predikujú približne 34% variability inteligencie.

Ako posledná empirická analýza bola prevedená explorácia kognitívneho výkonu detí s neurovývinovou poruchou prostredníctvom zhlukovej analýzy, na základe ktorej autorka opísala dva základné typy s výraznými diferenciami i v použití reči a jazyka (v skupine 2 identifikovala artikulačnú neobratnosť a poruchy v zmysle expresívnej rečovej zložky a v skupine 6 ťažkú poruchu reči a komunikácie v zmysle markantnej subnormy). Priaznivejšia prognóza v oblasti vzdelávania je vyslovená v type 2 oproti typu 6, pri ktorom autorka konštatuje i potrebu celoživotnej intervencie. Tieto výsledky predstavujú vysokú hodnotu nielen z hľadiska teoretického poznania, ale predovšetkým sa ponúka ich využiteľnosť v praxi.

Záverečná kapitola prezentuje možné opatrenia zacielené na elimináciu kognitívneho deficitu u detí s neurovývinovou poruchou, medzi ktoré autorka zaradila postupy kognitívnej stimulácie a tréningu kognitívnych funkcií, postupy klinickej psychofyziológie, multisenzorické prístupy v kontexte senzorickej integrácie Jean Ayresovej a snoezelen princípy v práci s deťmi.

Dosiahnuté výskumné rezultáty sú presne formulované a dokazujú platnosť a dôveryhodnosť celého výskumu. Postup riešenia témy habilitačnej práce ako aj jej nadobudnuté výsledky potvrdzujú významný teoretický prínos v špecifickej oblasti neurovývinových porúch. Práca prináša nové vedecké poznatky a prezentovaný výskumný postup je využiteľný a overiteľný.

Význam práce pre rozvoj vedného odboru a pre prax

Hlavný prínos habilitačnej práce pre rozvoj vedného odboru spočíva najmä v spracovaní modelov predikcie nerovnomerného kognitívneho výkonu detí s neurovývinovou poruchou, v overovaní modelu predikcie neverbálneho intelektu meraného metódou SON-R 2½-7 a v explorovaní kognitívneho výkonu detí s neurovývinovou poruchou prostredníctvom zhlukovej analýzy. Nejde len o čiastkové riešenie problému, ale skúmaná problematika je zachytená v celej svojej zložitosti a komplexnosti.

Prístup habilitantky považujem za originálny a špecifický, v jeho využití spočíva podľa môjho názoru prínos pre predpovede nerovnomerného kognitívneho výkonu detí s neurovývinovým ochorením.

Za kľúčový prínos do praxe považujem veľmi minuciózny a starostlivý rozbor riešenej problematiky, odhalenie štatisticky významných premenných a vysoko odbornú verifikáciu výsledkov. Práca vzhľadom na svoje zameranie prináša cenný príspevok do psychologickej, diagnostickej, poradenskej, pedagogickej aj liečebnej praxe (nielen s deťmi s neurovývinovými poruchami).

Formálna úprava habilitačnej práce a jej jazyková úroveň

Rozsiahla habilitačná práca (viac než 170 strán textovej časti) má logickú štruktúru. Je členená do siedmich meritórnych kapitol zmysluplne rozdelených do menších podkapitol, pričom obsahuje teoretické východiská, empirické skúmanie, záver a nevyhnutný (bohatý) zoznam bibliografie. Autorka práce využila domáce, ale predovšetkým zahraničné zdroje, ktoré z pohľadu citačnej normy správne uvádzala. Práca je napísaná jasne, zrozumiteľne a pochopiteľne. Text je logicky usporiadaný a jeho organizačná štruktúra dobre zvládnutá. Použitý odborný jazyk zodpovedá potrebám textu. Oceňujem prehľadné tabuľky a grafy s výpovednou hodnotou, ktoré vhodným spôsobom dopĺňajú text a robia ho čitateľsky príjemným a zrozumiteľným.

Otázky k obhajobe

1. Akým spôsobom – osvedčeným súborom (diagnostických) postupov – je možné odlíšiť vývinovú dysfluenciu od štandardnej vývinovej variability a špecifické symptómy od nešpecifickej vývinovej variability?

2. Aké výsledky prinášajú v praxi intervencie zamerané na elimináciu kognitívneho deficitu u detí s neurovývinovou poruchou? V čom spočívajú ich prednosti a v čom ich úskalia? Ktoré sa ukazujú ako najefektívnejšie a prečo?

Celkové hodnotenie

Posudzovaná habilitačná práca prináša pomerne rozsiahly súbor poznatkov charakterizujúcich vybrané neurovývinové poruchy. Autorka preukázala výbornú orientáciu v rozsiahlej relevantnej odbornej literatúre, rovnako prejavila schopnosť (didakticky) uchopiť náročnú problematiku, vystihnúť celý rad podstatných fenoménov a zodpovedajúcich konceptov. So spracovávanou problematikou je výborne zoznámená; v habilitačnej práci, ktorá prináša nové vedecké poznatky, preukázala hlboké teoretické i praktické znalosti.

Habilitačnú prácu *PhDr. PaedDr. Marty Zaťkovej, PhD.* s názvom *Štruktúra neverbálneho intelektu u detí s vybranou neurovývinovou poruchou* **odporúčam** k obhajobe a ďalšiemu pokračovaniu habilitačného konania v odbore *Pedagogická, poradenská a školská psychológia*.